

A magyar vállalatok fenntarthatóságának helyzete és kilátásai az adatok tükrében²

Szabó Dorottya – Mihele Mihály András – Diófási-Kovács Orsolya

DOI: 10.14267/VILPOL2024.06.11

Absztrakt

Az ESG (környezeti, társadalmi és vállalatiirányítási) szabályozások jelentősége egyre inkább növekszik, még akkor is, ha jelenleg csak a vállalkozások egy szűk köre érintett közvetlenül. Kutatásunk az OPTEN ESG Index alapján végzett empirikus vizsgálatok eredményeit mutatja be, amely átfogó képet nyújt a magyar vállalkozások ESG teljesítményéről. Elemzésünk rávilágít, hogy a cégek többsége nem holisztikus ESG szemlélet alapján működik, inkább egy-egy területre fókuszál. Az ágazati különbségek, különösen a környezeti teljesítmény (E) esetén meghatározóak, a vállalatméret csak jóval kisebb mértékben befolyásoló tényező. A pénzügyi teljesítmény és az ESG pontszámok között kevés összefüggést találtunk, azonban a területi elemzés Budapest kiemelkedő szerepét igazolta. Kutatásunk arra a következtetésre jut, hogy a jövőbeli versenyképesség érdekében a vállalkozásoknak fel kell ismerniük az ESG szempontok közötti szinergiákat, és ezeket stratégiai szinten kell integrálniük működésükbe. Az ESG követelményekhez való alkalmazkodás nemcsak szabályozási kötelezettség, hanem kulcsfontosságú tényező a hosszú távú üzleti siker szempontjából is.

Mire lehetnek alkalmasak az ESG mutatók és mire nem?

Az ESG mutatók egyre nagyobb szerepet kapnak a vállalatok értékelésében és a gazdaságpolitikai döntéshozatalban is. E mutatók előnye, hogy átfogó képet nyújtanak egy cég környezeti, társadalmi és irányítási gyakorlatáról, túlmutatva a hagyományos pénzügyi mutatókon, amelyek ezeket a szempontokat nem, vagy csak nagyon elnagyoltan képesek megragadni. Az ESG mutatók lehetővé teszik, hogy a befektetők, a fogyasztók és a szabályozók ne csak a pénzügyi teljesítmény alapján ítélik meg a vállalatokat, hanem azok fenntarthatóságát és társadalmi felelősségvállalását is figyelembe vegyék. Ez a komplexebb értékelési rendszer hozzájárulhat ahhoz, hogy a vállalatok hosszabb távon is sikeresen tudjanak működni, hiszen a fenntarthatóságra és az etikus működésre való törekvés a reputációt és a fogyasztói bizalmat is erősítheti.

² Jelen tanulmány másodközlése az ESG körkép 2024 című kiadványban megjelent azonos című tanulmánynak.

Az ESG mutatóknak azonban számos hátránya lehet, ezek között említhető, hogy jelenleg nincs egy kialakult, egységes módszertan a környezeti, a társadalmi és a vállalati irányítási szempontok mérésére és értékelésére. Különböző szervezetek és elemzők sokszor nagyban eltérő mutatókat használnak, ami jelentősen különböző eredményekhez és következtetésekhez vezethetnek. Ez nagyban megnehezítheti az összehasonlíthatóságot és a standardizálást, és felveti a kérdést, hogy mennyire lehet megbízni az ilyen elemzések eredményeiben.

Fontos kiemelni, hogy bár az ESG szempontok figyelembevétele sokszor pozitív hatással van a vállalati imázsra és a befektetői érdeklődésre, az ESG mutatók által kijelölt „sikerkritériumok” nem feltétlenül vezetnek el a hosszú távú gazdasági sikerhez. Hogy ennek ellenére mégis kiemelt szerepet kaptak a gazdaságpolitikai döntéshozatal során, az elsősorban azzal magyarázható, hogy segíthetnek azonosítani azon vállalatok körét, amelyek nemcsak profitot termelnek, hanem pozitív hatást gyakorolnak a társadalomra és az őket körülvevő környezetre is. Az ESG keretrendszer tehát egyfajta kiválasztási szempontrendszernek is tekinthető, amely alapján a kormányok és befektetők iránymutatást kaphatnak arra vonatkozóan, hogy mely vállalatok érdemelnek kiemelt támogatási lehetőségeket vagy előnyben részesítést. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy az ESG mutatók túlzott előtérbe helyezése torzíthatja a piacot, ha azokat nem megfelelően alkalmazzák, vagy ha figyelmen kívül hagyják a pénzügyi és egyéb releváns mutatókat.

Az ESG mutatók fontosságának növekedése tehát elengedhetetlennek tűnik a fenntartható fejlődés szempontjából, azonban a módszertanok egységesítése és a pénzügyi teljesítménnyel való összhang biztosítása kulcsfontosságú ahhoz, hogy ezek a mutatók valóban hasznosak és megbízhatóak legyenek a gazdaságpolitikai és a befektetői döntéshozatalban. Az ESG jelentőségét nem lehet elvitatni, de a túlzottan normatív megközelítések helyett az integrált, átgondolt alkalmazás vezethet el ahhoz, hogy a gazdaság és a társadalom hosszú távon is profitáljon belőle.

Az OPTEN ESG Index áttekintése

Az OPTEN ESG Index több mint 75 paramétert alapul véve mutatja meg egy-egy vállalkozás ESG szintjét. Az összesített ESG Index mellett szintén elérhető az index alapját képező környezeti (E), társadalmi (S) és vállalati irányítási (G) alindexek is, melyekkel transzparens módon betekintést nyerhetünk a vállalatok belső, fenntarthatósággal kapcsolatos működésébe. Az indexek elsősorban nyilvánosan elérhető adatbázisokra és szekunder információkra építenek, ugyanakkor a pontos számítási módszertanuk az OPTEN üzleti titkainak részét képezi, az összetételüket bemutató 1. táblázatban felsorolt mutatók ezért nem fedik le az indexek kiszámításához használt adatok teljes körét. Mind a főindex, mind az alindexek 1-től 10-ig terjedő skálán kerülnek meghatározásra, ahol az 1 a legrosszabb, a 10 pedig a legjobb teljesítményt jelenti.

1. táblázat: Az OPTEN ESG Index összetétele

Környezeti (E) alindex	Társadalmi (S) alindex	Vállalatirányítási (G) alindex
<ul style="list-style-type: none"> • 100 millió alatti cégek esetén nemzetgazdasági ágak • 100 millió feletti cégek esetén árbevétel arányosan (csak a CO₂e, szálló por, és a savasodást okozó gázok esetén) • Nyert EU pályázatok • Tagság fenntarthatósági szervezetekben • CO₂ ekvivalensre áttérés • Hulladékkezelés 	<ul style="list-style-type: none"> • Létszamarányos árbevétel • 1 főre jutó személyi jellegű ráfordítás • Foglalkoztatottak száma • Létszám változása • Fogyasztóvédelmi Hatóság elmarasztaló határozata • Be nem jelentett alkalmazottat foglalkoztató • Hozzáadott érték • Céggjegyzésre jogosultak életkora • Női-férfi vezetők aránya • Közhasznúság és nonprofit szempontok • Munkavédelmi-, munkaügyi bírság • Fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat • Felzárkózó településen székhellyel, fiókteleppel rendelkező vállalkozások • Főtevékenységek morális értékelése 	<ul style="list-style-type: none"> • Adófizetési kötelezettség • Végrehajtások • Megbízható/kiemelt/köztartozásmentes adózó • Közbeszerzések • Üzemi eredmény • Saját tőke • Vállalkozás kora • OPTEN kockázati besorolás • Eltiltott személy • Kiemelten kockázatos kapcsolt vállalkozások • Stratégiai partnerek • MNB figyelmeztetések • GVH bírságok

Forrás: opten.hu

Az elemzéshez felhasznált adatok bemutatása

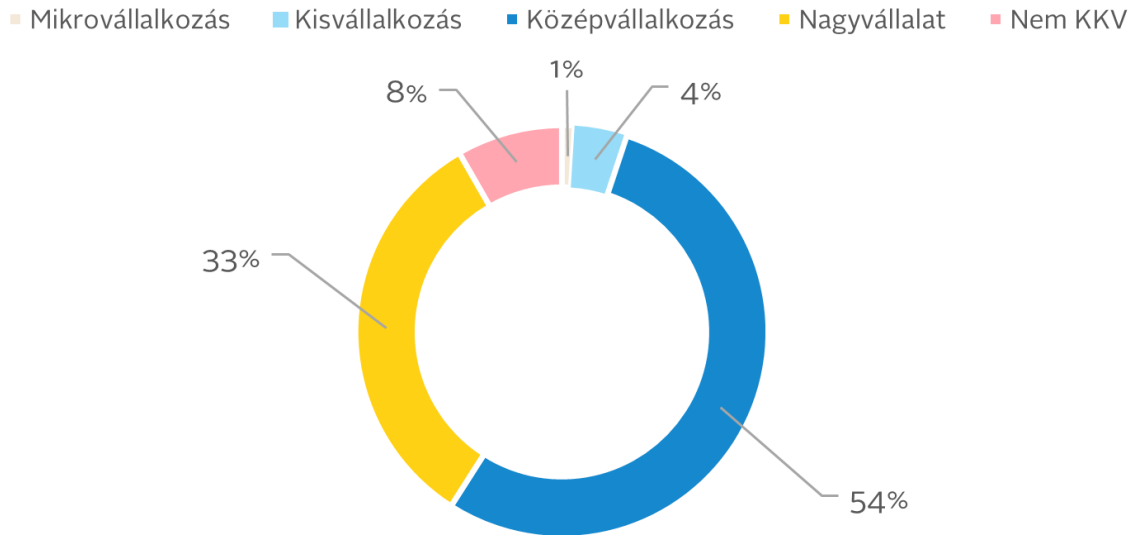
Elemzésünkhöz az OPTEN által a rendelkezésünkre bocsátott 2023-as beszámolókból származó adatokat dolgoztuk fel. A vizsgálatba bevont cégek kiválasztása két fő szempont mentén történt. Egyrészt azokat a nagyvállalkozásokat kerestük, amelyekre az alábbi három szempont közül legalább kettő igaz volt:

- 250-nél több főt foglalkoztató és/vagy,
- 40 millió EUR árbevétellel rendelkező és/vagy,
- 20 millió EUR eszközállománnyal rendelkező vállalatok.

Másrészt azokat a közepes vállalkozásokat, amelyek nem álltak megszüntetési eljárás alatt és nem törölték az adószámukat, mivel az ő esetükben a beszállítói kapcsolatokon keresztül felmerülhet az ESG szabályozással való közvetett érintkezés. A feltételeknek összesen 4785 cég felelt meg: 351 az első, további 4434 pedig a második körös szűrés során került az adatbázisunkba.

Az 1. ábrán láthatjuk, hogy minden méretkategóriából sikerült cégeket beválogatnunk a mintánkba, ugyanakkor a legnagyobb mértékben a közepes, 50-250 főt foglalkoztató vállalkozások képviseltetik magukat, 54%-os aránnyal. Őket követik a nagyvállalatok (33%), majd a nem KKV besorolású vállalkozások (8%). A kisvállalkozások (4%) és a mikrovállalkozások (1%) aránya elenyésző.

1. ábra: A vizsgált vállalkozások méret szerinti megoszlása

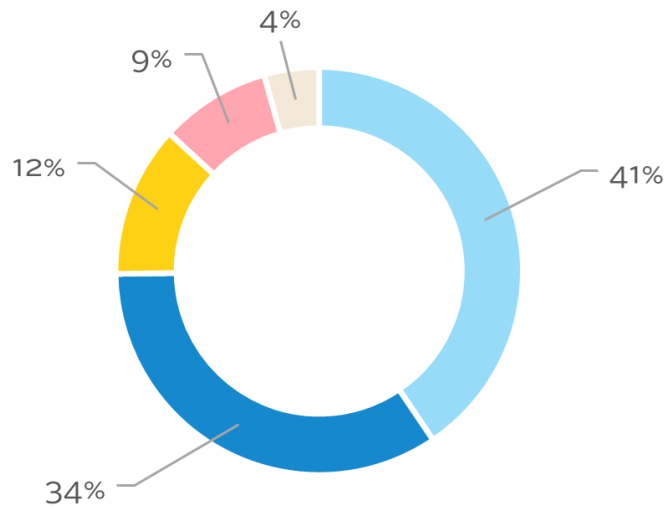

Forrás: saját szerkesztés OPTEN adatok alapján

Az ágazati megoszlást tekintve (2. ábra) a szolgáltató (41%) és az ipari (34%) szektorok a legmeghatározóbbak. A kereskedelmi (12%) és az építőipari (9%) ágazatba tartozó vállalkozások egyaránt 10% körüli arányban vannak jelen, a mezőgazdasági szektor a minta 4%-át teszi ki. A 3. ábráról azt is leolvashatjuk, hogy a vizsgálatba bevont vállalkozások közel negyede (22%) exportált a világ valamely tájára, jelentős többségük (78%) azonban csak belföldön értékesített.

2. ábra: A vizsgált vállalkozások ágazat szerinti megoszlása

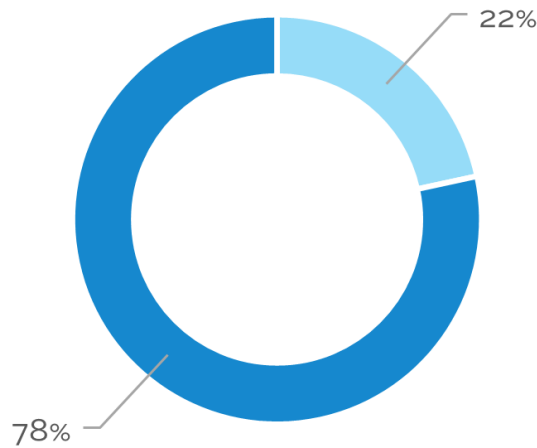
■ Szolgáltatás ■ Ipar ■ Kereskedelem ■ Építőipar ■ Mezőgazdaság

Forrás: saját szerkesztés OPTEN adatok alapján

3. ábra: A vizsgált vállalkozások export szerinti megoszlása

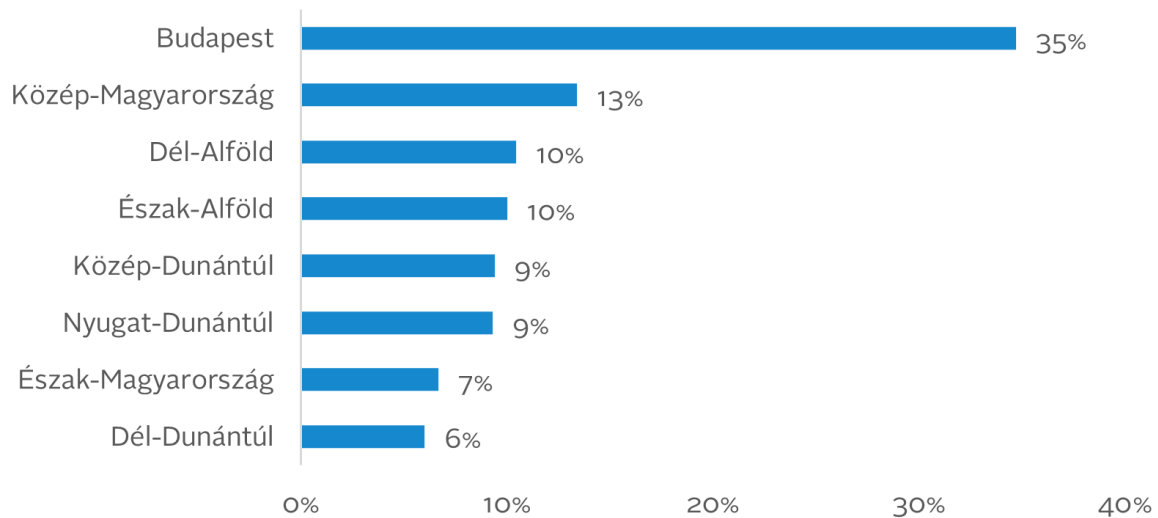
■ Exportál ■ Nem exportál

Forrás: saját szerkesztés OPTEN adatok alapján

Végül a területi megoszlást vizsgálva látható (4. ábra), hogy minden harmadik vállalkozás budapesti székhellyel rendelkezik. A további régiókból nagyjából kiegyenlítetten érkeznek a cégek, körülbelül 10-10%-os aránnyal, ez alól csak a dél-dunántúli és az észak-magyarországi régiók képeznek kivételt, amelyek valamivel alacsonyabb arányban vannak jelen a mintánkban.

4. ábra: A vizsgált vállalkozások regionális megoszlása

Forrás: saját szerkesztés OPTEN adatok alapján

Az ESG index és az alindexek leíró statisztikái

Ahogy azt már korábban említettük, az elemzésben szereplő főindex, illetve alindexek mindegyike egy 1-től 10-ig terjedő skálán mért standardizált index. A főindex a vizsgált vállalatok esetében 3 és 10 közötti értéket vesz fel, átlagos értéke 6,43 (2. táblázat). A környezeti (E) alindex átlaga a legalacsonyabb (5,00), ugyanakkor a legmagasabb szórás arra utal, hogy a vállalatok teljesítménye ezen a területen különbözik a leginkább egymástól. A társadalmi (S) alindex a főindexhez hasonló átlagos értéket vesz fel (6,57), szórása pedig a legalacsonyabb az alindexek közül, ami azt jelenti, hogy a vállalatok működése társadalmi szempontból a leghomogénebb. Ami a vállalatirányítási (G) alindexet illeti, ezen alindex átlagos értéke a legmagasabb (7,73), vagyis ebben a dimenzióban teljesítettek a legjobban a vállalkozások.

Mindezek mellett fontos kiemelni, hogy az alindexek között tapasztalható jelentős eltérések az index, illetve az alindexek alapjául szolgáló változók jellegéből is adódhatnak, így egy-egy vállalkozás teljesítményének megítélésénél inkább az átlagtól való eltérés lehet érdekes az adott területen, mintsem önmagában az adott alindex értéke.

2. táblázat: Leíró statisztikák

Index típusa	Elemszám	Minimum érték	Maximum érték	Átlag	Szórás
ESG index	4785	3	10	6,43	0,934
E alindex	4785	1	10	5,00	1,880
S alindex	4785	1	10	6,57	1,190
G alindex	4785	2	10	7,73	1,454

Forrás: saját szerkesztés OPTEN adatok alapján

Az általános leíró statisztikák mellett érdemes megvizsgálni, hogy az alindexek milyen kapcsolatban állnak egymással. Ezeket a kapcsolatokat mutatja be az 5. ábrán látható korrelációs mátrix, amely alapján elmondható, hogy az alindexek között csak gyenge kapcsolat áll fenn. Ez azt jelenti, hogy a három alindex értéke egymástól függetlenül mozog, tehát ha egy vállalat jól teljesít valamelyik alindex szempontjából, ez a jó teljesítmény csak ritkán jár együtt a másik két alindex magas értékével. Sőt, az E és G alindexek között, habár gyenge, de negatív kapcsolat is megfigyelhető.

Ezek a mintázatok összességében arra utalnak, hogy a vizsgált vállalatoknál általában nem jellemző, hogy tudatos ESG stratégiát követve mindhárom tényezőt figyelembe vennék működésük során. Ennek hátterében lehetnek ágazati, méretbeli vagy egyéb adottságok. Például egy ipari nagyvállalat számára nagyobb kihívást jelenthet a környezeti (E) fenntarthatósági szempontoknak való megfelelés, míg méretéből adódóan a vállalatirányítás (G) terén a fejlettebb cégek közé tartozhat. Ezek az adottságok azt is eredményezhetik, hogy egyes vállalatok egy vagy két alindexre optimalizálnak, ahelyett, hogy mindhárom tényezőt együttesen figyelembe vennék.

5. ábra: A főindex és az alindexek korrelációs mátrixa

G	0,46	-0,17	0,13	1
S	0,57	0,11	1	0,13
E	0,64	1	0,11	-0,17
ESG	1	0,64	0,57	0,46
	ESG	E	S	G

Forrás: saját szerkesztés OPTEN adatok alapján

Megjegyzés: A négyzetekben látható számok a korrelációs együtthatók $[-1,1]$ értékeit mutatják. Ez az együttható azt mutatja meg, hogy két vizsgált mutató között milyen irányú és erősségű kapcsolat áll fenn. Ha a korrelációs együttható -1 -hez közeli értéket vesz fel, az azt jelenti, hogy a két vizsgált mutató ellentétes irányba mozog, azaz amikor az egyik mutató alacsony értéket vesz fel, a másik jellemzően magasat. Ezzel szemben az 1 -hez közeli korrelációs együttható arra utal, hogy a mutatók egy irányba mozognak. Ha az együttható 0 körüli értéket vesz fel, a vizsgált mutatók között nincs kapcsolat, egymástól függetlenül mozognak.

Vállalati méret szerinti különbségek

A szakirodalom szerint a vállalatok mérete és fenntarthatósági teljesítménye között bizonyos fokú összefüggés figyelhető meg. Általában a nagyobb vállalatok jelentősebb erőforrásokkal rendelkeznek a fenntarthatósági teljesítmény fejlesztéséhez (pl. szakértelem, beruházások). A nagyvállalatok hazai leányvállalataival kapcsolatban is általános feltételezés, hogy a külföldi tudás, valamint az anyavállalat által biztosított erőforrások és módszerek miatt jobban teljesíthetnek, fenntarthatóbban működhetnek. Ugyanakkor gyakorlati tapasztalat, hogy sok esetben a hazai leányvállalatok inkább csak adatszolgáltatói szerepet töltenek be az anyavállalat fenntarthatósági programjában és beszámolóiban, így önállóan és átfogóan nem foglalkoznak a környezeti és társadalmi fenntarthatósági kérdésekkel. Ezek a jellemzők arra ösztönözhetik a gazdaságpolitikát, hogy a mikro- és KKV vállalatokat célzott támogatási eszközökkel segítsék, amelyek megkönnyítik a tudás felhalmozását és a szükséges beruházások megvalósítását annak érdekében, hogy ESG teljesítményük felzárkózhasson a nagyvállalatokéhoz.

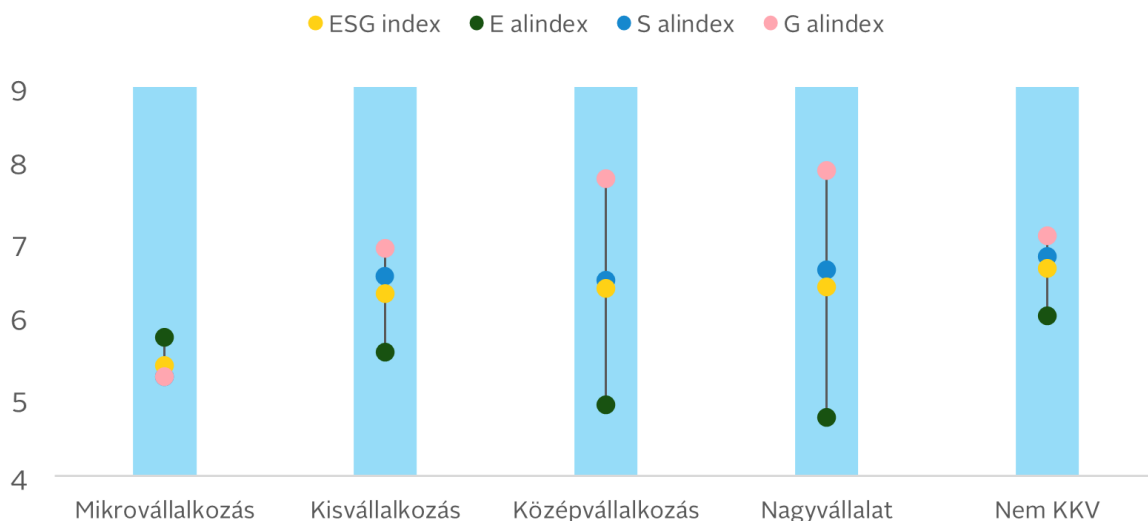
A 6. ábráról leolvasható, hogy az ESG index tekintetében a kis-, közép- és nagyvállalkozások átlagai között nem mutatkozik számottevő különbség. A mikrovállalkozások jelentősen rosszabbul teljesítenek, azonban a mintában ez a kategória kis elemszámmal szerepel, ami bizonyos mértékben torzíthatja az eredményeinket. A nem KKV kategóriába tartozó vállalatok átlagos ESG indexe a legmagasabb.

Ami a környezeti (E) alindexet illeti, valamivel összetettebb képet kapunk. A nem KKV kategóriába tartozó vállalatok környezeti fenntarthatóság szempontjából is jól teljesítenek, velük együtt a mikro- és kisvállalkozások környezeti (E) alindexe is jelentősen magasabb a teljes minta átlagánál. A közép- és nagyvállalatok átlagai között nem mutatkozik érdemi különbség, de átlagértékeik jelentősen elmaradnak a kisebb vállalatok átlagaitól.

A társadalmi (S) alindex átlaga a főindexhez hasonlóan nem különbözik számottevően a kis-, közép- és nagyvállalkozások között. A mikrovállalkozások társadalmi szempontból is gyengébben teljesítenek, míg a nem KKV besorolású vállalatok enyhén magasabb átlagos társadalmi (S) alindexszel rendelkeznek.

A vállalatirányítási (G) alindex tekintetében a közép- és nagyvállalkozások átlagosan lényegesen jobb teljesítményt mutatnak a többi méretkategóriához képest. Ez az eredmény nem meglepő, mivel a vállalatok növekedése általában együtt jár a szervezeti és vállalatirányítási kultúra fejlődésével, ami a sikeres és fenntartható növekedés alapfeltétele is.

6. ábra: Az átlagosan elért pontszámok vállalatméret szerint

Forrás: saját szerkesztés OPTEN adatok alapján

Az összkép tehát azt mutatja, hogy míg környezeti (E) szempontból a kisebb vállalatok teljesítenek jobban, addig vállalatirányítási (G) szempontból a közép- és nagyvállalatok emelkednek ki. A társadalmi (S) aspektus homogénebb képet mutat a méretkategóriák között. A főindex hasonlósága a kis-, közép- és nagyvállalatok között eltakarja a környezeti (E) és vállalatirányítási (G) pillérek közötti jelentős különbségeket, amelyek kiegyenlítik egymást a főindexben.

Érdemes megjegyezni, hogy a környezeti (E) index tekintetében az eredményeink nincsenek összhangban az előzetes feltevéseinkkel. A környezettudatos működésre való átállás általában tökéletes folyamat, amely a fizikai és szellemi tőkét is érinti, így a mikro- és KKV vállalatok általában hátrányból indulnak ezen a területen, de az általunk vizsgált adatok ezt nem támasztják alá.

Ágazati különbségek

A vállalatmérethez hasonlóan az ágazat is jelentősen befolyásolhatja egy vállalat ESG teljesítményét. Előzetes feltevéseink alapján arra számítottunk, hogy a mezőgazdasági és (építő) ipari vállalatok teljesítménye elmarad mind a környezeti (E), mind pedig a társadalmi (S) pillérek mentén, tekintve, hogy ezek az ágazatok erősebben támaszkodnak a természeti tőkére, mint a kereskedelmi vagy a szolgáltató ágazatok. A vállalatirányítási (G) kultúrát és hatékonyságot azonban elsősorban a vállalat méretéhez szokás kötni, így ezen alindex esetében homogénebb eredményekre számítottunk.

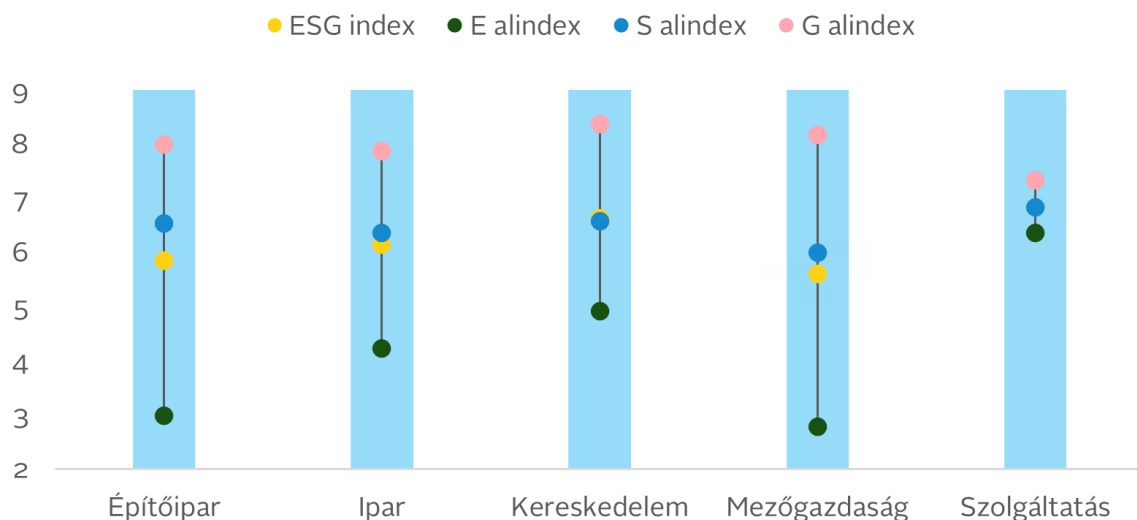
A 7. ábra alapján elmondható, hogy az ESG index tekintetében a kereskedelem és a szolgáltatások ágazataiban működő vállalatok átlagos indexe a teljes minta átlagánál magasabb. Ezzel szemben a mezőgazdasági és építőipari vállalatok átlagos ESG indexe jelentősen elmarad a teljes minta átlagától.

A környezeti (E) alindex esetében az ágazatok teljesítményének sorrendje megegyezik a főindex mentén kialakuló sorrenddel, azonban itt a szolgáltatást nyújtó vállalatok — amelyek a minta 40,5%-át teszik ki — kiemelkedően teljesítenek. A mezőgazdasági és építőipari vállalatok átlagos környezeti (E) alindexe meglehetősen alacsony, rendre 2,78 és 2,98 értéket vesznek fel. Az ágazatokon belüli szórás a környezeti (E) alindex esetében is kisebb a teljes mintán belül megfigyelhető szórásnál, az ágazatok közötti eltérés viszont jelentős.

A társadalmi (S) alindex átlagai jóval kiegyenlítettebb képet mutatnak. A szolgáltatás és kereskedelem ágazatokban a legmagasabb az átlagos index ezen a pilléren is, azonban az építőipari átlag alig marad el a kereskedelmi ágazat átlagától. A mezőgazdaság a társadalmi (S) alindex esetében is a leggyengébben teljesítő ágazat.

A vállalatirányítási (G) alindex esetében azonban változik a kép: a mezőgazdaságban működő vállalatok átlagos indexe a teljes minta átlagánál magasabb. Az is látszik, hogy míg a szolgáltatás ágazat a két másik alindex szempontjából a legjobban teljesít, addig a vállalatirányítási (G) pilléren a legalacsonyabb átlagos indexszel rendelkezik.

7. ábra: Az átlagosan elért pontszámok ágazat szerint

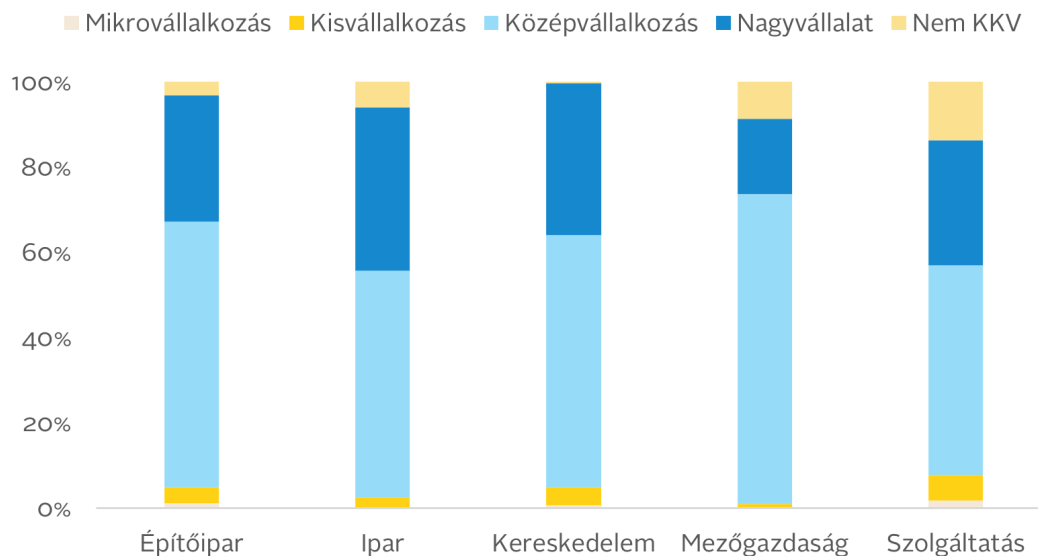

Forrás: saját szerkesztés OPTEN adatok alapján

Összességében tehát megállapítható, hogy környezeti (E) szempontból a szolgáltatást nyújtó vállalatok nyújtanak kiemelkedő teljesítményt, ami mögött az állhat, hogy ez az ágazat támaszkodik a legkevésbé természeti erőforrásokra. Társadalmi (S) és vállalatirányítási (G) szempontból az ágazati átlagok közötti eltérések jelentősen kisebbek. A társadalmi (S) alindex esetében az ágazatok sorrendje megfelel annak az előfeltevésnek, hogy a mezőgazdasági és (építő-)ipari vállalatok a szolgáltatásban vagy kereskedelemben működő vállalatoknál általában rosszabb munkakörülményeket biztosítanak a munkavállalók számára. A vállalatirányítási (G) alindex esetében az eredmények mögött részben az ágazatok vállalatméret-struktúrája állhat.

A 8. ábrán látható, hogy az egyes ágazatokon belül hogyan alakul a különböző méretkategóriákba eső vállalatok aránya. A mezőgazdaságban működő vállalatok esetében a legmagasabb a közép- és nagyvállalkozások, valamint a nem KKV kategóriába eső vállalatok aránya (összesen 99%), amely méretkategóriák jelentősen jobb teljesítményt produkálnak a vállalatirányítási (G) index szempontjából. Ezzel szemben a szolgáltatást nyújtó vállalatok között a többi ágazathoz viszonyítva magas a mikro- és kisvállalkozások aránya (7,7%), melyek vállalatirányítási (G) alindexe általánosságban alacsonyabb a többi méretkategóriához képest.

8. ábra: A méretkategóriák ágazaton belüli megoszlása

Forrás: saját szerkesztés OPTEN adatok alapján

Ahhoz, hogy számszerűsítsük és összehasonlítsuk, hogy a méret és az ágazat szerinti csoportosítások milyen mértékben tudják megmagyarázni az ESG index és az alindexek vállalatok közötti különbözőségét, érdemes megvizsgálnunk a két csoportképző ismérvhez tartozó úgynevezett varianciahányadosokat. A varianciahányados azt mutatja meg, hogy a csoportokat képező ismérv hány százalékban magyarázza meg a változók különbözőségét. Esetünkben tehát ezek a mutatószámok azt jelzik, hogy a vállalatméret, illetve az ágazat szerinti csoportosítás milyen mértékben képes magyarázni az egyes indexekben megfigyelhető vállalatok közötti különbségeket.

A 3. táblázatból leolvasható, hogy az ESG index esetében a vállalatméret szerinti csoportbontás csak kis mértékben, 1,74%-ban képes megmagyarázni az index teljes mintában megfigyelhető különbözőségét. Ezzel szemben az ágazat jelentősen nagyobb magyarázóerővel (17,93%) bír. Az ágazati csoportosítás elsősorban a környezeti (E) alindex különbözőségének esetében nyújt fontos magyarázatot, míg a társadalmi (S) és a vállalatirányítási (G) alindexek esetében csak alacsony magyarázóerővel rendelkezik. A vállalatirányítási (G) alindex esetében mind a vállalatméret, mind pedig az ágazat szerinti csoportosítás körülbelül 6,5%-ban magyarázza a vállalatok indexei közötti eltérést. Mindkét csoportosítási eljárás a társadalmi (S) alindex különbözőségét magyarázza a legkevésbé.

3. táblázat: A megmagyarázott varianciarány az egyes csoportokban

Variációhányadosok	Vállalatméret	Ágazat
ESG	1,74%	17,93%
E	3,86%	43,41%
S	1,77%	4,04%
G	6,48%	6,40%

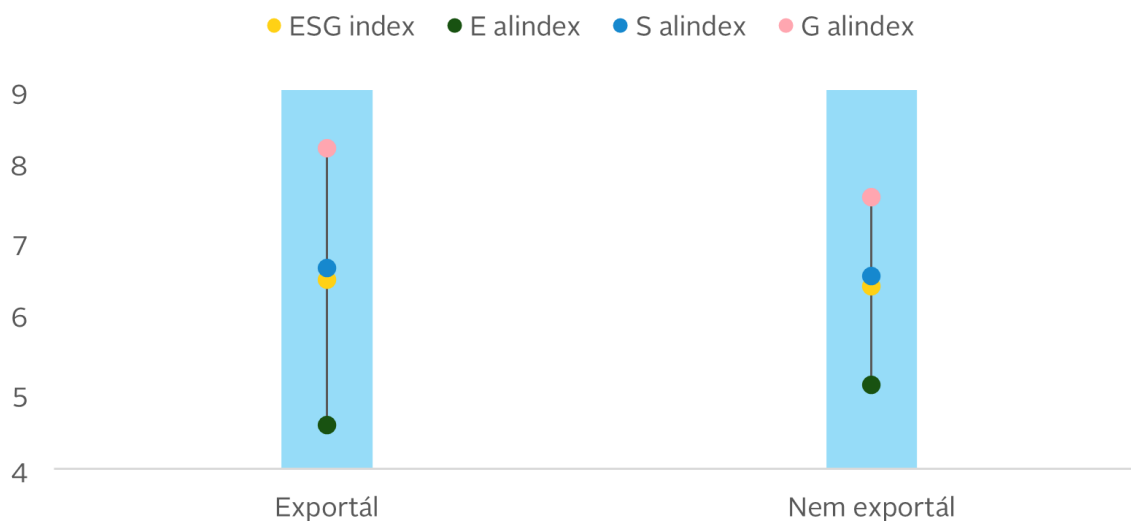
Forrás: saját szerkesztés OPTEN adatok alapján

Az export szerepe

Az exporttevékenység fontos tényező lehet egy vállalat fenntarthatóságra való törekvésében. Mivel a fenntarthatósági követelmények, illetve az ESG szemlélet egyre fontosabbá válik a nemzetközi gazdasági vérkeringésben mind a versenyképes termékek, mind a finanszírozás, mind pedig a hosszú távú stratégiai szemlélet szempontjából, az exporttevékenységet folytató vállalatok jobban ki vannak téve ezeknek az elvárásoknak. Ahhoz, hogy az exportáló vállalatok versenyképesek maradjanak a nemzetközi szinten, gyors alkalmazkodásra van, illetve lesz szükségük. Természetesen a nemzetközi trendek nemcsak a már jelenleg is exportáló vállalatokat érintik, hanem azokat is, amelyek a jövőben terveznek a nemzetközi piacra lépni. Mivel a magyar gazdaság erősen támaszkodik a vállalatok exporttevékenységére, az exportképesség fenntartása és fokozása, így pedig a (potenciálisan) exportáló vállalatok ESG-tudatosságának javítása fontos gazdaságpolitikai cél is.

Az exporttevékenységet folytató és nem folytató vállalatok ESG-indexeinek, illetve alindexeinek átlagát elemezve (9. ábra) elmondható, hogy az ESG-index tekintetében nincs számottevő különbség az exportáló és a nem exportáló vállalatok között. A környezeti (E) alindex esetében a különbség már szembetűnőbb: a nem exportáló vállalatoknál 0,53 ponttal magasabb az átlagos pontszám, mint az exporttevékenységet folytató vállalatok körében. A társadalmi (S) alindex mentén a különbség szintén nem számottevő, viszont vállalatirányítási (G) szempontból az exportáló vállalatok átlagos teljesítménye jelentősen jobb, mint a nem exportáló vállalatoké. Az exportáló vállalatok tehát nem mutatnak jobb ESG-teljesítményt a nem exportáló vállalatokhoz képest, ami mögött elsősorban a környezeti (E) alindex mentén való lemaradásuk áll.

9. ábra: Az átlagosan elért pontszámok az exportáló és a nem exportáló vállalatok között

Forrás: saját szerkesztés OPTEN adatok alapján

Ebben az esetben is érdemes megemlíteni, hogy a mintázatok mögött meghúzódnak olyan méretkategóriabeli és ágazatbeli jellegzetességek, amelyek részben magyarázatot adhatnak az eredményeinkre. Először is, a nem exportáló vállalatok nagy arányban (45,5%) a szolgáltatói szektorban működnek, míg az exportáló vállalatok többsége (56,0%) ipari vállalat. Az ágazati különbségeket feltáró alfejezetben megállapítottuk, hogy a környezeti (E) alindex tekintetében a szolgáltatói szektor kimagaslóan teljesít, míg az ipari szektor komoly lemaradásban van hozzá képest (2,14 ponttal).

A vállalatirányítási (G) alindexben látható különbség mögött alapvetően méretbeli eltérések húzódnak meg. Míg a nem exportáló vállalatoknak 83,5%-a közép- vagy nagyvállalat, addig az exportáló vállalatok esetében ez az arány 98,0%. Fentebb bemutattuk, hogy a közép- és nagyvállalatok átlagosan jelentősen jobban teljesítenek a vállalatirányítási (G) alindex szempontjából a többi méretkategóriához képest, így fontos szempont, hogy ezeknek a vállalatoknak nagyobb a súlya az exporttevékenységet folytató vállalatok körében.

A pénzügyi teljesítmény szerepe

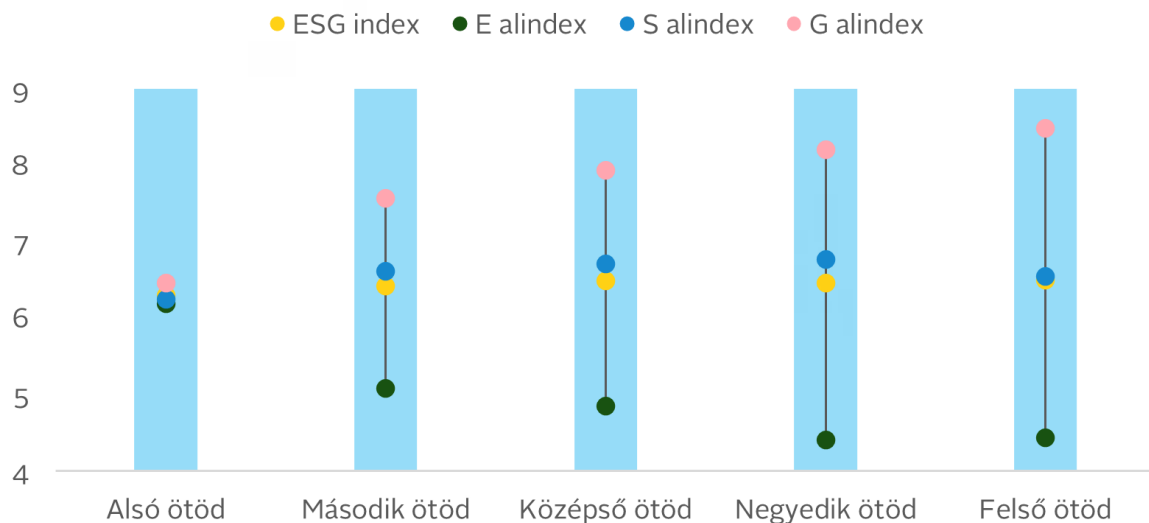
A vállalkozások ESG teljesítményének vizsgálatakor a pénzügyi mutatók elemzése kiemelten fontos lehet, mivel mélyebb betekintést nyújthatnak a vállalatok fenntarthatósági és felelősségvállalási gyakorlatainak pénzügyi oldalon megjelenő következményeibe. A vállalatirányítási (G) és társadalmi (S) lábak, amelyek általában nem igényelnek jelentős beruházásokat, gyakran gyorsan fejleszthetők, és azonnali hatást gyakorolhatnak a vállalatok ESG indexére. Ezek a fejlesztések, például a transzparencia növelése vagy a munkahelyi diverzitás javítása, nemcsak erősíthetik a vállalatok ESG teljesítményét, hanem hozzájárulhatnak a piaci versenyképesség növeléséhez is.

Ezzel szemben a környezeti (E) láb erősítése – amely például energiahatékonysági beruházásokat jelent – magas kezdeti költségekkel járhat. A környezeti teljesítmény javítása hosszú távon azonban nemcsak a fenntarthatóságot, hanem a gazdasági eredményeket is kedvezően befolyásolhatja, például az energiaköltségek csökkentésén keresztül.

Ezekon felül a kutatások és szakértői meglátások alapján feltételezhető, hogy a magasabb ESG indexszel rendelkező vállalatok pénzügyi teljesítménye jobb lehet társaikénál. Az ilyen vállalatok rendszerint jobban teljesítenek az innováció, a költségcsökkentés és a piaci versenyképesség terén, mivel az ESG szempontok integrálása a működésükbe hosszú távú értéket teremthet. A pénzügyi mutatókkal értékelhetővé válik, hogy a vállalatok ESG teljesítménye hogyan járul hozzá pénzügyi eredményeikhez, így a fenntarthatósági stratégia és a pénzügyi teljesítmény közötti kapcsolat is nyomon követhetővé válik általuk.

Ezt a kapcsolatot igyekszik megragadni a 10. ábra, amelyen az egy munkavállalóra eső értékesítés nettó árbevétele alapján öt csoportba (kvintilisekbe) soroltuk a vállalkozásokat. A legalacsonyabb árbevételet elérő alsó ötöd esetében a főindex és az alindexek értékei gyakorlatilag egybeesnek, körülbelül a 6,3-as értéknél. Ugyanakkor ahogy haladunk az egyre magasabb ötödök felé, a környezeti (E) alindex és a vállalatirányítási (G) alindex értékei között egyre szélesebbre nyílik az olló: amíg a vállalatirányítási (G) alindex folyamatosan javul, addig a környezeti (E) alindex folyamatosan romlik. Mindeközben a főindex értékei stabilan a 6,3-6,5-ös sávban maradnak. A társadalmi (S) alindex esetében szintén enyhe növekedés látható, ami csak a negyedik ötödnél törik meg, majd kezd el csökkenni.

10. ábra: Az átlagosan elért pontszámok az egy munkavállalóra eső értékesítés nettó árbevétele alapján képzett ötödökben

Forrás: saját szerkesztés OPTEN adatok alapján

A jelenséget a méretbeli különbségek csak részben magyarázzák, mivel az átlagos létszám a legalsó és a legfelső ötödben csupán 10 százalékkal tér el. Valószínűbb magyarázat a kvintilisek ágazati összetétele, mert a kimagasló környezeti (E) és a legrosszabb vállalatiirányítási (G) pontszámokat elérő szolgáltató szektor vállalkozásai elsősorban az alsó 2, míg a kevésbé imponáló környezeti (E) értékeket elérő ipari és építőipari cégek inkább a felső 2 ötödben tömörülnek.

A területi különbségek szerepe

Magyarország földrajzi egységei között jelentős gazdasági, társadalmi és infrastrukturális különbségek figyelhetők meg, ezért az ESG teljesítmény területi elemzése fontos segítséget nyújthat a fenntarthatósággal és a felelősségvállalással kapcsolatos helyi jellemzők megértéséhez. Ez különösen fontos lehet a kormányzati szereplők és a szabályozó hatóságok számára, mivel olyan célzott politikai intézkedések kidolgozását teszi lehetővé, amelyek elősegíthetik az esetlegesen leszakadó területek felzárkóztatását. Az ESG teljesítmény alapján kialakított politikai és fejlesztési stratégiák révén továbbá lehetőség nyílik az adott terület sajátos környezeti és társadalmi igényeinek figyelembe vételére, ezzel támogatva a fenntartható fejlődést helyi szinten. Ez a megközelítés nemcsak a területek közötti társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségek csökkentéséhez járulhat hozzá, de a nemzetközi piacokon versenyezni kívánó magyar vállalatok számára is előnyös lehet.

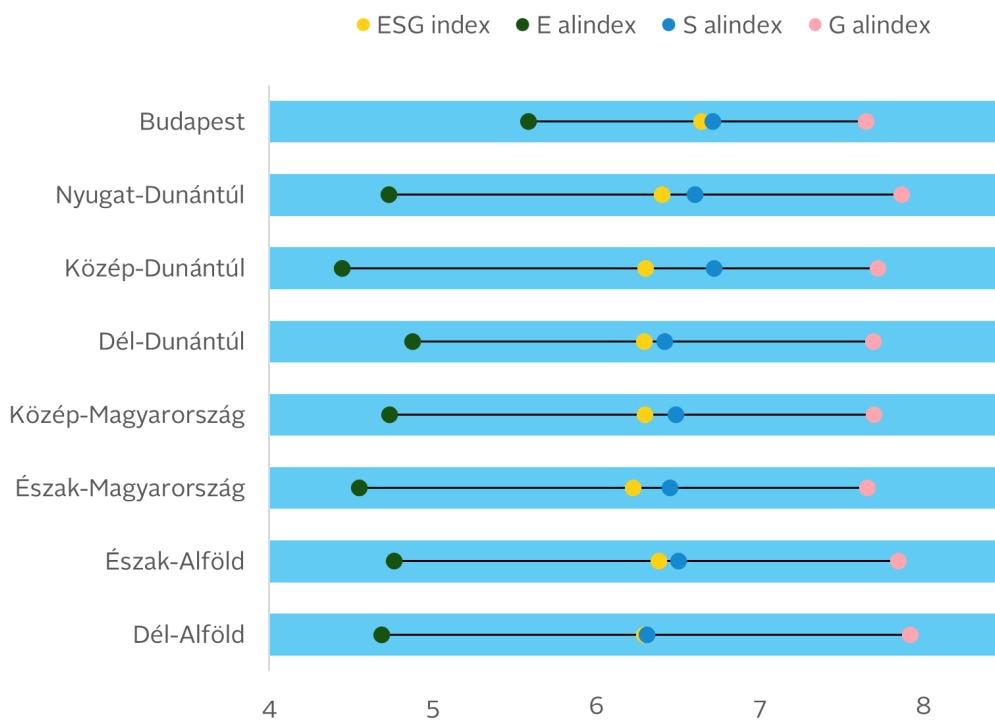
Az ESG teljesítmény területi vizsgálata ezen felül lehetőséget adhat arra is, hogy megértsük, hogyan tükröződnek a helyi közösségek értékei a vállalati gyakorlatokban. Például egyes helyeken erősebb lehet a közösségi összetartás, a környezettudatosság vagy a társadalmi felelősségvállalás, ami magasabb ESG pontszámokban nyilvánulhat meg. Ennek ismerete jelentős segítséget nyújthat a helyi vállalatoknak, befektetőknek és önkormányzatoknak abban, hogy jobban megértsék a helyben adott lehetőségeket és kihívásokat, és ennek megfelelően alakítsák ki fenntarthatósággal kapcsolatos stratégiáikat.

A 11. ábrán látható összesített ESG index eredményei alapján a régiók között jelentős eltérés csak Budapest esetében figyelhető meg. A főváros 6,64 pontot szerezve kiemelkedően jól teljesít, a többi régió ESG pontszámai között statisztikai értelemben nincs valódi különbség. Hasonló mintázat figyelhető meg a környezeti (E) alindex esetén is, a főváros itt azonban még markánsabb előnyre tesz szert. Csakúgy, mint az ESG index esetében, a környezeti (E) alindex vonatkozásában sincs érdemi különbség a további régióknál látott pontszámok között, vagyis mindkét mutató vonatkozásában a regionális különbségeket a „Budapest–vidék” tengellyel lehet a legjobban jellemezni.

Ettől némileg eltérő mintázat rajzolódik ki a társadalmi (S) alindexet vizsgálva. Budapest mellé ugyanis felzárkózik a közép-dunántúli és a nyugat-dunántúli régió is, vagyis esetükben az elért pontszámok között nem találtunk érdemi különbségeket. A három régió közül Közép-Dunántúl érte el a legmagasabb pontszámot (6,72 pont), minimálisan megelőzve Budapestet (6,71 pont) és Nyugat-Dunántúlt is (6,6 pont). Mind a két felzárkózó régióra igaz, hogy a főváros után az ország legfejlettebb területei, ezért jobban körülírható a látott mintázat a „fejlett-fejlődő” felosztással, mint a korábban bemutatott „Budapest-vidék” elkülönítéssel.

A vállalatirányítási (G) alindex eredményei viszonylag meglepőek, mert a főváros, amely a korábbi mutatókban kiemelkedően teljesít, a legutolsó helyen szerepel. Ezzel szemben Dél-Alföld, amely az ESG indexnél, továbbá a környezeti (E) és a társadalmi (S) alindexeknél is a leggyengébbek között foglal helyet, a legmagasabb pontszámmal rendelkezik. Fontos azonban megjegyezni, hogy a vállalatirányítási (G) mutatónál látható különbségek annyira minimálisak, hogy statisztikai értelemben nem lehetett egyértelmű különbségeket tenni. Ennek következtében a korábban megfigyelt kettős felosztások („Budapest-vidék”, „fejlett-fejlődő”) itt nem érvényesülnek, és a vállalatirányítási értékek tekintetében az ország régiói nagyjából homogénnek tekinthetők.

11. ábra: Az átlagosan elért pontszámok régiók szerint

Forrás: saját szerkesztés OPTEN adatok alapján

A látott mintázatok mögött több tényező is állhat. Budapest kiemelkedő ESG és környezeti (E) teljesítménye valószínűleg a főváros gazdasági és infrastrukturális fejlettségéből adódik. Ugyanakkor a környezeti (E) alindex esetén érdemes kiemelni, hogy a mintánkban szereplő budapesti vállalatok közel 60%-a a szolgáltató ágazatban működik, amely ágazat a fentiekben bemutatott adatok alapján kimagaslóan teljesít a környezeti (E) alindex esetén. A vállalatirányítási (G) alindex eredményei arra utalnak, hogy ezen a téren nem a gazdasági fejlettség a meghatározó, hanem inkább az adott régió vállalati kultúrája és szabályozási környezete, ami az országban egységesnek tekinthető.

Az adatelemzés összefoglalása

Az ESG szabályozásoknak való megfelelés jelenleg csak kevés vállalkozást érint közvetlenül, de a közeljövőben aligha lesznek olyanok, amelyeknek ne kellene a fenntarthatóság és társadalmi felelősségvállalás kérdéseivel foglalkozniuk. Habár nem feltétlenül vezetnek el a sikerhez, mégis a hazai és a nemzetközi versenyképesség szempontjából is egyre fontosabb, hogy a vállalkozások ezeket a szempontokat is szem előtt tartva hozzák meg döntéseiket a mindennapi működésük során.

Hogy pontosabb képet kapjunk a vállalkozások előtt álló kihívások mértékéről, elengedhetetlen, hogy átfogó elemzések készüljenek a témában. Ehhez a szakmai párbeszédhez igyekszik hozzájárulni ez a kutatás is, melyben először kerülnek bemutatásra az OPTEN ESG Indexre alapozott empirikus eredmények.

Az elemzés egyik legfontosabb megállapítása, hogy a vizsgált vállalkozásokra nem jellemző az átfogó ESG szemlélet. A legtöbben mindössze egy, esetleg két alindexre optimalizálnak, ahelyett, hogy működésük során mindhárom tényezőt együttesen vennék figyelembe. További vizsgálataink azt is feltárták, hogy a kapott pontszámokat mind közül az ágazat befolyásolja a leginkább, különösen igaz ez a környezeti (E) alindex esetén, ahol az ágazat 43,41%-ban magyarázza a pontszámokban látott különbségeket.

A vállalatméret esetén érdemes kiemelni, hogy a vállalatirányítási (G) alindex tekintetében a szakirodalommal megegyezően a kisebb vállalkozásoktól a nagyobbak felé haladva folyamatosan nő az alindex értéke, a környezeti (E) alindex esetén viszont pont fordított irányú a kapcsolat, ami ellentmond a szakértői várakozásoknak. A két hatás ugyanakkor kiegyenlíti egymást, ezért az összesített ESG teljesítményre csak elenyésző hatása van a vállalkozások méretének. Hasonló mintázatot láthatunk a pénzügyi teljesítménynél is, ahol az egy főre vetített értékesítés nettó árbevétele alapján képzett ötödök között az ESG pontszámokban nem, a vállalatirányítási (G) és a környezeti (E) alindexek eredményeiben viszont komoly különbségek mutatkoznak.

A területi vizsgálat alapján az összesített ESG teljesítményt tekintve Budapest vezető szerepet tölt be, ami még erősebben tetten érhető a környezeti (E) alindex esetén. A társadalmi (S) szempontok a legfejlettebb régiókban hasonlóan erősek, vállalatirányítási szempontból pedig nem látni valódi különbségeket, minden régió közel azonosan szerepel.

A jövőbeni versenyképesség érdekében alapvető fontosságú, hogy a vállalkozások felismerjék az ESG szempontok között húzódó szinergiákat, és ezeket stratégiai szinten hasznosítsák. Az elemzés rávilágít arra, hogy a fenntarthatóságot és a társadalmi felelősségvállalást integráló megközelítés nem csupán szabályozói megfelelés kérdése, hanem kulcsfontosságú tényező a hosszú távú üzleti siker és a globális versenyképesség szempontjából is. A vállalkozók megfelelő képzése és a szakmai párbeszéd folytatása nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a cégek sikeresen alkalmazkodjanak az ESG követelményekhez, és kihasználják az ezekben rejlő gazdasági lehetőségeket.